herpy

KAMELEONER

Senegal Chameleon

Chamaeleo senegalensis

Chamaeleo senegalensis er en mellomstor, trelevende kameleon fra fuktig savanne og skogkanter i det tropiske Vest-Afrika. Den er ensfarget grønn til olivenbrun og helt uten horn og hudlapper. Arten er vanlig i handelen, der nesten alle dyr er viltfangede. Den trenger et høyt nettterrarium med UVB, drikker bare dråper og må bo alene.

Familie: Chamaeleonidae Tidligere navn: *Chamaeleo gymnocephalus*

FAKTABOKS

DYRET

Voksenstørrelse	**20-30 cm** total lengde inkl. hale
Levealder	**3-5 år**
Aktiv	**Om dagen**
Levevis	**Trelevende**
Biotop	**Savanne og tørrskog**
Vanskelighetsgrad	**Øvet**

STELL

Min. terrarium	**45 × 45 × 90 cm** L × B × H for 1 voksent dyr
Temperatur, dag	**22-27 °C**
Varmeplass	**29-32 °C**
Temperatur, natt	**18-22 °C**
Luftfuktighet	**50-70 %**
Vann	**Ingen vannskål**
UVB	**Nødvendig** Ferguson-sone 3
Kosthold	**Insekter**
Holdes	**Alene**

AVL

Formering	**Eggleggende**
Kjønnsmoden	**5-6 mnd.**
Kullstørrelse	**20-70 egg**
Kull per år	**1-3**
Inkubasjon	**210-365 dager** ved 22-27 °C

VERN OG PAPIRER

CITES	**Liste II**
EU-vedlegg	**Vedlegg B**
IUCN	**Livskraftig (LC)**

Om arten

Chamaeleo senegalensis er en mellomstor kameleon på 20-30 cm inkludert hale. Hodet er flatt og helt uten hudlapper, horn og andre utvekster, og huden er glatt. Grunnfargen er limegrønn til olivengrønn eller olivenbrun, og kroppen kan tegnes med mørkegrå eller brune flekker. Fargen skifter med stemning, temperatur og stress, men ikke for å passe til bakgrunnen. Hannen kjennes på en tykkere halerot (hemipenisbulen) og er normalt mindre enn hunnen.

Arten er nært beslektet med *Chamaeleo dilepis* og *Chamaeleo gracilis*, og de tre artene holdes likt. *C. senegalensis* er den minste av dem. *Chamaeleo gymnocephalus* er et synonym.

Arten er en av de vanligste kameleonene i handelen, fordi den er tallrik og lett å fange i naturen. Nesten alle dyr er viltfangede, og de er ved ankomst ofte svekket, uttørket og angrepet av parasitter. Handelen kan true lokale bestander, selv om arten som helhet ikke er truet. Den egner seg til å se på og ikke til å håndtere.

Les mer: Kjøp av dyr: oppdrett, viltfangst og transport

Utbredelse og leveområde

Chamaeleo senegalensis lever i det tropiske Vest-Afrika fra Senegal i vest til Kamerun i øst: Mauritania, Senegal, Gambia, Guinea-Bissau, Guinea, Sierra Leone, Liberia, Elfenbenskysten, Ghana, Togo, Benin, Nigeria, Mali og Kamerun. Lenger mot øst er den funnet i Den sentralafrikanske republikk, Sør-Sudan og Sudan.

> **Naturlig utbredelse:** Mauritania, Senegal, Gambia, Guinea-Bissau, Guinea, Sierra Leone, Liberia, Elfenbenskysten, Ghana, Togo, Benin, Nigeria, Mali, Kamerun, Den sentralafrikanske republikk, Sør-Sudan og Sudan.

LEVEOMRÅDE

Arten lever i fuktig, buskbevokst savanne og i skogkanter og tørr skog. Den er trelevende og dagaktiv og sitter i busker og lave trær, der den jakter og soler seg på greinene. Den er territoriell og tåler ikke andre kameleoner tett på.

Klimaet i utbredelsesområdet er tropisk med en regntid og en tørrtid. Arten har en så stor utbredelse at bestanden ikke er opgjort, og den regnes som vanlig. Føden er rettvinger, særlig gresshopper og sirisser, samt bønnesprinkler og vandrende pinner. Dyret oppdager byttet med synet, fokuserer med begge øynene og skyter ut den klebrige tungen. Fiender er fugler, slanger og pattedyr.

Les mer: Fôrdyr: hold og avl

Stell

TERRARIET

Et voksent dyr trenger et nettterrarium på minst 45 × 45 × 90 cm (lengde × bredde × høyde). Større er alltid en fordel. Unger kan gå i 40 × 40 × 75 cm. Det skal bare bo én kameleon i hvert terrarium: dyrene er svært territorielle og blir stresset av andre kameleoner, også av samme art.

Terrariet skal være høyt framfor bredt og ha nett i toppen og sidene. Fuktig og stillestående luft gir luftveisinfeksjoner, men fuktigheten må samtidig kunne holdes, så en eller to sider kan dekkes med en plate i et tørt rom. Lamper henger utenpå, oppå nettet.

Innred terrariet med mange rue greiner i ulike tykkelser og tett med robuste, ugiftige planter, slik at dyret kan trekke seg tilbake og være skjult. Greinene må ligge så langt fra nettet at dyret ikke kan komme opp under en varmekilde og bli brent. Bunnen skal ikke ha løst substrat: avispapir, en bakke eller et avløp er enklest, og plantene står i potter. Unngå sand, grus, kattesand og maisstrø.

TEMPERATUR

Om dagen skal temperaturen i terrariet være 22-27 °C, og på en solgrein skal det være 29-32 °C. Start med en 60 W-pære og juster etter målingen: en for sterk lampe kan gi alvorlige brannskader, selv gjennom nettet. Mål solgreinen med et infrarødt termometer, og hold øye med temperaturen i bunnen av terrariet med et termometer. Dyret skal kunne velge mellom varmt og kjølig.

Om natten slukkes lyset, og temperaturen skal falle til 18-22 °C. I en vanlig stue er nattvarme ikke nødvendig. Blir rommet svært kaldt, brukes et keramisk varmeelement eller en romvarmer og aldri en pære, heller ikke en rød eller svart.

LUFTFUKTIGHET OG VANN

Luftfuktigheten skal være 50-70 %, og den holdes oppe med spraying flere ganger om dagen over hele terrariet. Levende planter hjelper til med å holde fuktigheten, og en kald tåkemaskin eller et sprayanlegg på tidsur kan være nødvendig. Arten drikker ikke av stående vann, men bare dråper fra blader og sprayede flater, så det brukes ingen vannskål og ingen foss.

Spray terrariet minst to ganger om dagen, og la alle flater tørke helt mellom sprayingene, slik at det ikke oppstår muggsopp eller bakterier. Et drypp som er satt opp oppå nettet, slik at dråpene løper ned over bladene, er et godt supplement. Uten nok fuktighet blir dyret sløvt og uttørket og får vanskelig for å skifte hud.

LYS OG UVB

Arten er dagaktiv og trenger kraftig lys og UVB i 12 timer og mørke i 12 timer. UVB er nødvendig, for dyret danner D3 i huden og trenger den for å ta opp kalk. Sett et T5-UVB-rør eller en LED-bar oppå nettet, slik at solgreinen får en UV-indeks på omtrent 3-4. Det tilsvarer Ferguson-sone 3; sonen er et anslag ut fra levesett og ikke målt for arten.

Den øverste greinen må sitte minst 30 cm under lampene, slik at dyret ikke blir brent; kontroller UV-indeksen med en UV-måler. UVB-rør avgir bare UVB i 6-8 måneder, selv når de fortsatt lyser, så bytt dem minst to ganger i året. Alle lamper henger utenpå, oppå nettet.

Les mer: Lys og UVB Les mer: Kalk, vitaminer og tilskudd

FÔRING

Arten er insektetere og trenger levende insekter: sirisser, silkeorm, hornorm, kakerlakker som *Blaptica dubia* og enkelte superorm. Voksmøllarver og melorm er feite og gis bare av og til. Insektene må ikke være lengre enn dyrets hodebredde og skal ha fått godt med grønt og kalk et par timer før de gis. Variasjon er viktig. Fôr om formiddagen, slik at dyret kan varme opp og fordøye.

Unger får så mange små insekter som de kan spise, flere ganger om dagen. Unger på 3-6 måneder får 10-12 små insekter daglig, og dyr på 6-12 måneder 10-12 mellomstore annenhver dag. Voksne dyr får 5-7 små til mellomstore insekter annenhver dag. Fjern insekter som ikke er spist, for de kan bite dyret.

Støv insektene lett med kalk uten D3 ved de fleste fôringer. Annenhver uke får de et multivitamin, og annenhver uke kalk med D3. Mangel på kalk gir beinsykdom.

ATFERD OG HÅNDTERING

Chamaeleo senegalensis er forholdsvis rolig sammenlignet med andre kameleoner, men det er et dyr man ser på, og ikke et man tar opp. Håndtering stresser og skal bare skje når det er nødvendig. Når dyret føler seg truet, skifter det farge og blåser opp kroppen for å se større ut. Gi et nytt dyr ro de første ukene, og plasser terrariet slik at det ikke hele tiden går mennesker forbi.

Arten er solitær og skal bo alene, også når terrariet er stort. Dyret skal ha mange skjulesteder i løvverket. Mørke farger og åpen munn er tegn på stress. Dyret skal ikke holdes fast og aldri tas i halen. Viltfangede dyr krever spesiell forsiktighet ved ankomst og egner seg ikke for nybegynnere.

Avl

KJØNNSMODNING OG KJØNNSBESTEMMELSE

Hannen har en tydelig tykkere halerot enn hunnen og er normalt mindre. Arten blir kjønnsmoden etter 5-6 måneder, men hunnene bør først yngle når de er minst ett år gamle, slik at de har kalk nok til både egg og egen vekst. Hunnene kan danne egg uten å ha møtt en hann, så hver voksen hunn må ha tilgang til en eggleggingskasse, også når hun bor alene.

PARRING

Arten yngler sjelden i fangenskap. En hunn som er paringsvillig, viser sterk gul farge. Hunnen kan angripe hannen umiddelbart etter paringen, så han må fjernes straks. Sett bare dyrene sammen under oppsyn. Hunnen legger eggene omtrent 70-90 dager etter paringen.

EGGLEGGING OG KULL

Et kull er på 20-70 egg, og hunnen legger 1-3 kull i året. Hun kan legge flere kull etter én paring, fordi hun lagrer sæd. I uken før eggleggingen blir hunnen urolig, går rundt i terrariet og spiser mindre.

En hunn over 6 måneder skal alltid ha en eggleggingskasse til rådighet: minst 40 × 40 × 40 cm med minst 30 cm bunn av vasket lekesand eller en blanding av sand og jord, fuktig nok til at en gang holder formen. Sett en eller flere greiner ned i kassen, slik at hunnen kan klatre inn og ut. Hunnen graver en gang med hodet først, rygger inn i den, legger eggene og lukker gangen igjen. Hun må ha fullstendig ro, og terrarium og kasse kan dekkes med et klede med et kikkhull. Eggleggingen kan ta fra noen timer til flere dager. Kan ikke hunnen bli kvitt eggene (eggbinding), er det livsfarlig, og hun må straks til dyrlege. Etter eggleggingen skal hun ha minst en uke med ro, ekstra vann og kalkrikt fôr.

Les mer: Typiske sykdommer og tegn på sykdom

INKUBASJON

Eggene tas forsiktig opp og legges i samme stilling som de ble lagt i, uten å vendes. De legges halvt nedgravd i fuktig, grov vermikulitt i en tett lukket beholder uten hull eller med få små hull. Substratet skal være fuktig, slik at det bare kommer få dråper når man presser en håndfull. Lokket må slutte tett, ellers tørker eggene ut.

Rugetemperaturen er 22-27 °C, og rugetiden er svært lang: 7-12 måneder. Tallene gjelder artene *Chamaeleo senegalensis*, *Chamaeleo dilepis* og *Chamaeleo gracilis* samlet og er ikke målt for arten alene. Temperaturavhengig kjønn er ikke dokumentert.

OPPDRETT AV UNGER

Oppdrett av arten er ikke beskrevet i detalj. Ungene trenger et nettterrarium på minst 40 × 40 × 75 cm med mange tynne greiner og planter, UVB og de samme temperaturene som de voksne. Spray flere ganger om dagen, slik at ungene alltid kan drikke dråper, for de tørker raskt ut. Unger opptil 3 måneder får så mange små insekter som de kan spise, flere ganger om dagen, støvet med kalk. Unger som virker stresset, tas ut og oppdrettes alene.

Helse og vanlige feil

De fleste problemer skyldes stell og pleie. Viltfangede dyr er dessuten ved ankomst ofte svekket, uttørket og kraftig angrepet av parasitter. De typiske problemene er:

- Dehydrering. Tegn er innsunkne øyne, rynkete hud, tørr avføring og oransje eller gule urater.
- Beinskjørhet (metabolsk beinsykdom) ved for lite UVB eller kalk.
- Luftveisinfeksjon i fuktig, stillestående luft: slim i munnen, åpen munn, sløvhet. Sørg for ventilasjon.
- Eggbinding hos hunner, som er et akutt og livsfarlig problem og krever dyrlege. Overfôring øker risikoen.
- Brannskader fra lamper.
- Innvendige parasitter og stress hos viltfangede dyr. Få et nytt dyr undersøkt med en avføringsprøve før det kommer sammen med andre dyr.

Et friskt dyr har åpne, klare øyne og fyldig hud, griper fast rundt greinen og spiser. Gå til en dyrlege med erfaring med krypdyr hvis dyret ikke spiser, går ned i vekt, har lukkede øyne om dagen, har slim rundt munnen eller sitter mørkt og sløvt.

Spør alltid dine kloke bekjente

Veiledningen er et godt sted å begynne, men den kan ikke erstatte erfaring. Dyr er forskjellige, og mye av det viktigste lærer man av dem som har holdt arten i årevis. Snakk med en oppdretter, en erfaren holder eller en veterinær med kunnskap om krypdyr og amfibier før du skaffer deg dyret - og igjen hvis noe virker galt.